

Onderzoek bang voor uitholling zonder PT

Telers bepalen voorlopig inzet van gelden

Verliest de tuinbouw de innovatiekracht als straks - met het PT - allerlei onderzoeksgeld wegvalt? Toch hebben telers de toekomst van onderzoek deels in eigen hand. Verder lijkt er steun om een alternatief te zoeken zodat toch iedereen meebetaalt aan onderzoek.

tekst Gerard Boonekamp, Joost Stallen en Jeroen Verheul,
foto's Groenten & Fruit

Het kabinet heeft iedereen verrast met een aankondiging van het einde van het Productschap Tuinbouw (PT) als incassobureau voor onder meer onderzoek, terwijl er net een nieuwe lijn voor financiering van onderzoek was uitgelegd via topsectorengeld. Hoe zit dat eigenlijk met die twee geldstromen? Bekend is dat het brede tuinbouwbedrijfsleven voor 19 miljoen euro geld inbrengt voor topsectoronderzoek in 2013. Daarmee harkt het zo'n vijf miljoen euro aan topsectortoeslagen van de overheid binnen. En hoe zit dat bij het PT? In 2012 bedraagt de verwachte opbrengst van de PT-heffingen groenten en fruit ongeveer 10,5 miljoen euro. Daarvan is een derde bestemd voor technisch onderzoek. Overigens wordt dat geld door teelt en handel bij elkaar gebracht en dubbelt het deels met de gelden van het topsectorenbudget, een buitengewoon ingewikkelde constructie. Volgens Joke Klap, programmamanager plantgezondheid bij het PT, daalt de PT-bijdrage aan onderzoek al een aantal jaar. "Het is al een stuk minder, dat kun je ook aflezen aan de heffingshoogte. Voor bloemen is dat sneller afgenomen dan voor glasgroenten." En zo rond deze tijd wordt duidelijk hoe hard die PT-bijdrage aan onderzoek in 2013 daalt. Onderzoeksinstellingen zouden rond deze tijd kunnen inschrijven op nieuwe onderzoeklijnen, maar dat is stilgezet tot dat teelt en handel aangeven of ze nog een heffing wil-

len opleggen over 2013 en hoeveel. Daarover lopen nu gesprekken. De teelt heeft dus nog een directe invloed op de onderzoeksbestedingen in 2013, beaamt Klap. Terwijl bij andere productschappen nog volop wordt doorgefinancierd, lijkt de tuinbouw terughoudend. Er zijn langjarige onderzoeken waarvoor PT-geld geoordeeld is. Dat gaat wel door waarschijnlijk. Ander onderzoek, waarvoor het PT cofinanciering krijgt via het topsectorenprogramma, lijkt ook voorrang te krijgen. Anders vervallen extra toeslagen van de overheid.

Nauwelijks nieuwe projecten

Daardoor lijkt er voor nieuw onderzoek weinig ruimte. LTO Noord Glaskracht liet al weten een minimale heffing na te streven in 2013, de Nederlandse Fruittelersorganisatie wil ook de portemonnee niet trekken. De reserves moeten gebruikt worden, stelt NFO. "Meer on-

derzoek dan dat uit reserves bestemd wordt, lijkt niet optioneel. Gemiddeld zal het geld op zijn, en zullen niet of nauwelijks nieuwe projecten gefinancierd worden", aldus NFO-voorzitter Johan van Haarlem. Hij ziet zelfs het risico dat financiering van lopende trajecten wordt doorkruist door de kosten voor afbouw van het PT. Maar ook weet Van Haarlem dat het afhangt van hoe de overheid wil dat het PT financieel wordt afgewikkeld. Moet de sector daarvoor bloeden of niet?

Zoeken naar alternatief

Voor 2013 hebben telers het nog voor het zeggen dus. De echte uitdaging is wat er daarna gebeurt, zonder PT. Hier wordt nu achter de schermen hard over nagedacht. Loek Hermans gaat zoeken naar een nieuw heffingsinstrument dat collectief bijdragen kan innen, laat Greenport Holland weten. De nieuwe secretaris Eppy

Boschma is in december met gesprekken begonnen bij de dragende organisaties.

Bij de overheid wordt daarover ook nagedacht weet Ernst van den Ende, directeur van Plant Sciences Group, waar de belangrijkste plantenonderzoeksgroepen van Wageningen Universiteit en DLO onder vallen. Dat zijn de PPO's, maar ook Plantresearch International (PRI). Wageningen is al jaren de grootste afnemer van collectieve onderzoeksgelden.

Van den Ende vreest dat zonder collectief instrument, zoals het PT, onderzoek steeds minder een langetermijnvisie krijgt. Partijen zullen rechtstreeks bij onderzoeksinstellingen komen met praktijkproblemen waarvoor snel een antwoord moet komen. "Dat betekent dat kleine groepen telers komen voor snel resultaat. Dan ontstaat de illusie dat onderzoek snel wat moet opleveren, maar het echte innovatieonderzoek kent nu eenmaal

Klapwijk: 'Braindrain dreigt voor tuinbouw'

"Voor komend jaar is onze onderzoeksportefeuille nog redelijk gevuld", zegt Peter Klapwijk, directeur/eigenaar van het Improvement Centre in Bleiswijk. Naast een rozenproject komen er nog drie onderzoeksprojecten rond Het Nieuwe Telen, alle drie betaald door toeleveranciers. Daarnaast wordt een onderzoek naar binnenrot bij paprika bekostigd door een substraatleverancier en een telersvereniging. Maar voor de jaren daarna is het hoogst onzeker op welke wijze GreenQ nog collectief gefinancierd praktijkonderzoek zal uitvoeren. Klapwijk: "We verzetten de bakens al naar educatie en samenwerking met scholen om zo een bijdrage te leveren aan Leven Lang Leren."

Waar onderzoeksinstellingen zich voorbereiden op een nieuwe situatie, blijft het ongeloof over het verdwijnen van de collectieve financiering van onderzoek. "Dat onderzoek, dicht bij de praktijk, heeft de Nederlandse glastuinbouw groot gemaakt. Dit kapot maken zonder dat er een alternatief is, is onbehoorlijk. Het zal leiden tot een braindrain en kapitaalvernietiging", gelooft Klapwijk. "De Nederlandse glastuinbouwdiamant wordt internationaal steeds mooier. Op meer plekken in de wereld zie je de waarde ervan toenemen. Overal waar het gaat om finetunen van de productie, intensiever en veiliger telen, daar wordt gevraagd om de Nederlandse kennis en skills."

een langere termijn." Verlies van innovatiekracht dus. Het steekt Van den Ende dat mensen niet willen zien wat dit collectieve onderzoek heeft opgeleverd. "Neem zo'n rondetafelgesprek in Den Haag over de toekomst van het PT vorig jaar. Dan zegt een tegenstandster, een bollenteler, dat ze niet wil meebetalen aan onderzoek naar het stengelaaltje omdat ze in de polder teelt op een bepaalde manier en dus geen last heeft. Ja, dat kan alleen omdat er tien jaar onderzoek aan vooraf is gegaan over nettenteelt. En het PT en de overheid hebben dat onderzoek juist mogelijk gemaakt."

Dan komen we op een ander ingewikkeld en gevoelig punt: Het topsectorengeld. Wageningen ligt hierover onder vuur omdat het als grootste onderzoekspartij het meeste profiteert van die gelden. Het bedrijfsleven kan topsectortoeslagen krijgen als ze onderzoek uitzet bij Wageningen of TNO. Over Wageningen UR wordt gezegd dat het in de topsectorenstructuur zelf aan selectie van projecten heeft meegewerkt voor zijn eigen onderzoekers, maar dat is een misvatting stelt Van den Ende. Het bedrijfsleven heeft de keuze gemaakt voor projecten als Kas als Energiebron, niet hij. "Ik zit daar niet aan tafel, ik heb me beziggehouden met algemeen beleid en het uitzetten van de innovatie-agenda. Mijn rol was het juist te vechten voor de belangen van de sector en de rol van alle kennisinstellingen bij innovatie."

In het kader van het topsectorenbeleid is er nauwelijks nieuw geld beschikbaar. Geld uit die kennispot dat wel vrij besteed kan worden, moet naar erkende instellingen gaan en naar de beste onderzoeken. En omdat bij intekening de pot vijf tot zes keer is overschreden, werd scherp geselecteerd met veel afvallers.

En voor sommige onderzoeksinstellingen is de verdeling extra pijnlijk, omdat het topsectorengeld in de plaats kwam van allerlei andere overheidsspotjes en de bestaande koek verdeeld moet worden over veel verschillende kennisinstellingen. Daarmee is de besteding van het topsectorengeld een uiterst pijnlijk proces gebleken. Daarvan is Van den Ende zich bewust. Een ander punt wil Van den Ende ook wel maken. Uit de ingediende topsectorenprojecten blijkt veel aandacht voor praktijkonderzoek, maar weinig voor fundamenteel onderzoek. Ook bepaalde onderwerpen krijgen minder aandacht zoals voedselveiligheid, ondanks de Ehec-crisis. "Blijkbaar is het bedrijfsleven hierin nog niet bereid veel te investeren." Peter Klapwijk, eigenaar van het Improvement Centre, ziet ook het aandachtsveld versmallen: "Het reduceren van lichtuitstoot, meststoffen en CO₂ is in de eerste plaats een maatschappelijk probleem. Ik heb de teler nog niet gezien die het onderzoek ernaar zelf wil financieren."

Sterke alternatieven

Er is dus onrust over de ontstane situatie zonder PT als incassobureau voor onderzoeksgelden. Dat maakt één ding wel duidelijk volgens Klapwijk: "Zonder collectief platform redden we het als tuinbouw niet. Bij de verdeling van het topsectoren-onderzoek zie je al dat er een sterke lobby is van multinationals." Daar eigen plannen tegenover zetten, met collectieve bijdragen door de mkb-tuinbouwbedrijven, is het beste weerwerk, denkt hij. Alternatieven, zoals vrijwillig inzamelen van onderzoeksgeld via Fundaplant van LTO Groeiservice, zijn niet dé oplossing, denkt Klapwijk. "Het biedt de tuinbouw niet het sterke gezamenlijk platform dat nu essentieel is." ●

'Relevant blijven voor telers'

"Wie zijn de kennispartijen die kunnen omgaan met het wegvallen van het PT-geld?" Directeur van Proeftuin Zwaagdijk Johan Kos stelt de vraag hardop en geeft direct een deel van het antwoord: "Wij willen daarbij horen." Kos bedoelt daarmee zowel Zwaagdijk als de Demokwekerij in Honselersdijk. Dat betekent kansen grijpen: relevant praktijkonderzoek blijven uitvoeren, zoals het voorkomen van schermrot in broccoli. Dit onderzoek – met bemoedigende resultaten – was afgelopen jaar nog door het PT gefinancierd. Hoe dit onderzoek het komend jaar opgezet wordt, is nog niet duidelijk. "Daarvoor gaan we met de telers om de tafel, en betekent dat toekomstige kennis wellicht niet altijd

meer direct als vanzelfsprekend openbaar zal zijn." Kos weet dat bij telers de vrees bestaat dat het wegvallen van PT-financiering een rem zet op het oppikken en de uitwerking van innovatieve ideeën uit de praktijk. Dat maakt plaats voor top-down georiënteerd onderzoek met de nadruk op innovatieonderzoek dat vooral afkomstig is van gevestigde instellingen, vaak minder praktisch. Een voorbeeld van snel praktijkonderzoek is de jaarrondteelt van paprika met led-licht. "De vraag kwam afgelopen mei binnen, en wij brachten de kennis over led in, en vanaf augustus werd een gezamenlijk project gestart, gefinancierd door een grote afzetvereniging."

Telers vrezen dat het wegvallen van PT-financiering een rem zet op het oppikken en uitwerken van innovatieve ideeën uit de praktijk, stelt Johan Kos van Proeftuin Zwaagdijk.